

Peter Heather'ın "Gotlar" Kitabı Üzerine Bir İnceleme

A Review of Peter Heather's "The Goths"

Bahadır İKİCAN

Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Arş. Gör. Bahadır İKİCAN

Kocaeli Üniversitesi,

Fen-Fakültesi Tarih Bölümü, Kocaeli, Türkiye

ORCID: [0000-0002-4227-649X](https://orcid.org/0000-0002-4227-649X)

e-mail: bahadrikan@gmail.com

Başvuru/Submitted: 22.03.2024

Kabul/Accepted: 29.07.2024

Atf: İkican, Bahadır, "Peter Heather'ın "Gotlar" Kitabı Üzerine Bir İnceleme", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 7/2 (Aralık 2024): 756-765.

Citation: İkican, Bahadır, "A Review of Peter Heather's "The Goths", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 7/2 (December 2024): 756-765.

Lisans/License:

Öz- Türkçe literatürde Got tarihi üzerine çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. İngilizce ve Almanca başta olmak üzere Got ve Germen tarihi üzerine yapılan eserlerin Türkçe tercümelemlerindeki yükseliş, bu alan üzerine ülkemizde yapılan çalışmalara ilginin yoğunlaştığını gösteren bir etkidir. Bu bağlamda İngiliz tarihçi Peter Heather tarafından 1996 yılında İngilizce kaleme alınan *The Goths* eserinin 2012 yılında Erkan Avcı tarafından dilimize yapılan çevirisi, Got tarihi bağlamında Türkçe literatüre büyük bir katkı sağlamıştır. Nitekim bu eser, münferit olarak Got tarihini inceleyen dilimizdeki ilk kitap olması bakımından kayda değerdir. Bu eleştiri makalesi içerisindeki temel amaç, Peter Heather'ın Türkçeye çevrilen Gotlar eseri üzerine yoğunlaşmak olup çevirinin niteliğine dair çıkarımlarda bulunmaktır. Nitekim bu eser, Türkçe literatüre büyük bir katkı sağlasa da gerek bağlamsal gerek tarihsel gerekse de Latince, Yunanca isimlerin Türkçeye aktarılması anlamında pek çok hatayı barındırmaktadır. Genel anlamda geniş bir okuyucu kitlesine hitap eden Gotlar eserinin kitap eleştirisini yapmak, alan hakkında sınırlı bilgiye sahip olan okuyuculara birtakım ipuçları sağlayacaktır. Bunun yanında eserin ilk baskısının 2012 yılında yapılmış ve tükenmiş olmasına rağmen ikinci baskısının halen yapılmamış olması, eser çevirisinin gözden geçirilerek yeniden basılmasına vesile olabilecektir. Makale içerisinde taahhüt edilen bir diğer inceleme konusu ise Heather'ın tarihçiliği üzerine olacaktır. Nitekim Heather, Peter Brown tarafından Geç Antik Çağ paradigmasının ortaya atıldığı 1970'li yıllardan itibaren rafa kalkmış gibi görülen "çöküş" paradigmasının tekrar gündeme gelmesinde etkili olan en önemli yazarlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan Gotlar eseri çerçevesinde Heather'ın bakış açısının değerlendirilmesi, Türkçe literatürün oldukça eksikliğini hissettiği, Antik Çağ özelindeki "çöküş" ve "dönüşüm" paradigmalarının da daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gotlar, Peter Heather, Geç Antik Çağ, Erken Orta Çağ, Çöküş Paradigması.

Abstract – The increasing number of scholarly works on Gothic history in Turkish academia has become notably visible. The 2012 Turkish translation of *The Goths* by English historian Peter Heather, completed by Erkan Avcı, has made a significant contribution to Turkish literature on Gothic history. This work is noteworthy for being the first book in Turkish to focus exclusively on Gothic history. This critical article aims to examine Peter Heather's translated work on the Goths, with a specific focus on assessing the quality of the translation. Despite its considerable contribution to Turkish literature, the translated text is found to contain numerous errors, spanning contextual, historical, and linguistic nuances, particularly in rendering Latin and Greek names into Turkish. By critiquing "The Goths," a work that enjoys a broad readership, this article aims to provide key insights for individuals with limited familiarity with the subject matter. Furthermore, the absence of a second edition since the initial publication in 2012, despite the first edition's sold-out status, underscores the need for a reassessment of the translation and a potential reprinting of the book. Additionally, this article commits to exploring Peter Heather's historiographical framework. Since the 1970s, Heather has been a prominent figure in reviving the "decline" paradigm, which had previously faded after the Late Antiquity paradigm introduced by Peter Brown. Accordingly, an evaluation of Heather's perspective in *The Goths* will contribute significantly to clarifying the "decline" and "transformation" paradigms, which are notably underrepresented in Turkish literature, especially within the context of Antiquity.

Keywords: *The Goths*, Peter Heather, Late Antiquity, Early Middle Ages, Paradigm of the Fall of Rome.

Yayın Tarihi	26 Aralık 2024
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: İki İç Hakem (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: Üç Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik
Benzerlik Taraması	Yapıldı-İntihal.Net
Etik Bildirim	ortacagarastirmalaridergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr
Date of Publication	26 December 2024
Reviewers	Single Anonymized - Two Internal (Editor board member) Double Anonymized - Three External
Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes – İntihal.Net
Complaints	ortacagarastirmalaridergisi@gmail.com
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr

EXTENDED ABSTRACT

The Turkish readership may be unfamiliar with the “collapse” and “transformation” paradigms discussed in the context of Late Antiquity. However, in English-language literature, these two debates have been the subject of extensive discussion for many years. Generally, the idea of the collapse of the western part of the Roman Empire, rooted in Gibbon, scholarly discourse until the 1970s, with few dissenting voices. However, Peter Brown's “The World of Late Antiquity,” published in 1971, dealt a heavy blow to the “collapse” paradigm. Indeed, in this work, Brown acknowledged the historical disappearance of the western part of the Roman Empire. However, while rejecting the classical idea of Antiquity, Brown argued that despite its collapse, the empire demonstrated continuity in religious, cultural, and legal terms. In this context, the Germanic Kingdoms established in the territories of the Western Roman Empire became entities inheriting the legacy of the Roman Empire. According to Brown, Germanic communities inheriting Latin Roman Law texts also adopted the Roman way of life, striving to live like the Romans and perpetuating the empire's existence. Brown, considering the Goths one of the Romans' greatest heirs, even argued that Theoderic, revered among them as “great,” could not help but feel regret for not being born a Roman.

Brown extended the concept of Antiquity temporally and geographically by broadening his perspective to include the Umayyads and Abbasids. In this regard, he suggested that during the early periods of Islam, Arabs circulated the Roman coin “denarius,” and Greek served as the language of law in the earliest Islamic courts, thus proposing that at least the initial phases periods of Islam should be

included in Late Antiquity. The Sassanian Dynasty, which gained control of the Iranian region in 224, should also be considered as part of this period.

Brown's emphasis on "continuity," "transformation," and "persistence" quickly gained popularity, and the Late Antiquity concept was adopted in many countries worldwide. Indeed, two journals focusing on Late Antiquity, such as the "Journal of Late Antiquity" in English and "Antiquité Tardive" in French, were established, and studies on "Spätantike" in German became popular again. Additionally, institutes dedicated to the study of Late Antiquity were established in numerous universities. The concept of Late Antiquity became recognized in Turkey largely through the translation of Turhan Kaçar's work, *Late Antiquity in the Roman and Byzantine Worlds*, inspired by Brown's original text, in the early 2000s.

While Peter Brown's ideas of continuity and transformation were widely accepted, they were not without their critics. Peter Heather, in particular, focused his critique on the Goths and Germanic history, contradicting Brown's transformation ideas. Heather's emphasis on the Migration Period as the onset of the collapse of the western part of the Roman Empire sparked heated debates, particularly among researchers who embraced multiculturalism, such as A. Gillet.

Heather criticized the concept of Late Antiquity and proposed new perspectives on Gothic dominance. In this context, Heather did not hesitate to criticize the Vienna School of History, rejecting its notion that the groups governing the Gothic communities were composed of constantly changing warrior groups. According to him, the groups controlling Gothic governance were composed of aristocratic classes that underwent minimal changes.

Peter Heather's contributions to Gothic history are of immense significance, both in terms of the ideas he supports and those he critiques. His book, *The Goths*, is the first work on Gothic history translated into Turkish, marking a pivotal moment for understanding this era.

Research on the Goths in Türkiye has not yet reached the level of scholarship seen in other languages. This study is crucial as it aims to fill this gap and contribute significantly to the field. The original publication of Peter Heather's work *The Goths* in 1996, followed by its translation into Turkish as *Gotlar* in 2012 by Erkan Avcı, marked the beginning of Gothic studies in Turkish literature. However, despite the years that have passed, "The Goths" has not undergone a second edition. This study aims to encourage a second edition of Heather's work by examining his historiography, the ideas he embraced, and the critiques he encountered.

GİRİŞ

Antik Çağ'da ilk fark edilmeye başlandıkları dönemlerde yazıyı kullanmayan ve siyasi birlik oluşturmaktan çok uzak olan Germen kavimlerinin tarihini yazmak oldukça zordur. Yazıyı kullanmamaları sebebiyle onların edebi açıdan varlığını ilk ortaya koyanlar Roma İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde yaşayan yazarlar olmuştur. Iordanes, Ammianus Marcellinus, Procopius, Tacitus gibi birçok Romalı yazarın eserinin günümüze ulaşmış olması bu toplulukların araştırılması açısından günümüz tarihçileri için büyük bir şanstır. Yazılı kaynakların yanında günümüzde yapılan arkeolojik çalışmalar da bu kavimlerin araştırılmasına büyük bir katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda arkeolojik çalışmaların ve Antik metinlerin ışığında Germen kavimleri üzerinde araştırma yapan yazarların sayısı epey fazladır. Bu alanda araştırmalarını yoğunlaştıran en önemli isimlerden biri de hiç şüphesiz İngiliz tarihçi Peter Heather'dır. Gerek benimsediği gerekse reddettiği düşünceler nedeniyle oldukça eleştirilen Peter Heather'ın Got tarihi üzerine yapmış olduğu çalışmalar bu alanda büyük bir boşluğu doldurmuştur. Onun tarafından yazılmış olan *Gotlar* ismini taşıyan eser de alanın en önemli çalışmalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1. Analiz ve Değerlendirme

Geç Antik Çağ ve Erken Orta Çağ alanında araştırmalarda bulunan Peter Heather, bu süreçte Roma İmparatorluğu ve Germen kabileleri arasındaki ilişkileri ele almaktadır. Bu minvalde birçok eser kaleme alan yazar, özellikle Gotlar üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmaktadır. Germen kabileleri üzerine yaptığı araştırmalar neticesinde kabileler içerisinde azınlıkta kalan bir grubun kabileyi yönettiği savını ileri süren Heather, bu iddiayı en çok destekleyen Germen kabilesinin Gotlar olduğunu iddia etmiştir. Bu noktada yazar, Germen kabilelerinin elit ve savaşçı bir grup tarafından yönetildiği fikrinin ve bu grubun koalisyonlar neticesinde sürekli değiştiği savının öncüleri olarak kabul edilen Viyana Tarih Okulu'nun görüşlerine de karşı çıkmıştır.¹ Heather'e göre Germenlerin kabile yönetimini elinde tutan grup, az sayıda soyludan oluşan ve yıllar boyunca çok az değişikliğe uğrayan "özgür adamlar topluluğu" olarak anılmalıdır.²

Heather sadece kabile yönetimi noktasında değil, Roma İmparatorluğu'nun batı bölümünün yıkılışı hususunda da birçok bilim insanıyla farklı düşüncelere sahiptir. Bu noktada 20. yüzyılın sonlarında hâkim paradigmaya karşı çıkan Heather, bu dönemi inceleyen tarihçileri Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışında Kavimler Göçü etkisini küçümsedikleri gerekçesiyle eleştirmiştir. Ona göre Orta Asya'da yer alan Hun topluluklarının 4. yüzyılın ortalarından itibaren batıya hareket etmeleriyle başlayan Kavimler Göçü, Batı Roma İmparatorluğu'nu fiilen ortadan kaldırmıştır. Dolayısıyla Germen göçlerinin barışçıl bir şekilde Roma İmparatorluğu tarafından özümsemişi yönündeki fikirlere karşı çıkan Heather, bu fikirleri "gerçekten çok, bir dilek" şeklinde yorumlamaktadır.³ Bu bağlamda devamlılıktan ziyade "çöküş" vurgusu yapan Heather, Peter Brown tarafından ortaya atılan Geç Antik Çağ paradigmasına da bir eleştiri getirmiştir.⁴ Heather'ın çalışmaları genel olarak "karşı-revizyonist görüş" ya da "yeni, nihai anlatı" olarak kabul edilmektedir.⁵

¹ Mark Humphries, "Review: Rome's Gothic Wars: From the Third Century to Alaric by M. Kulikowski", *Classics Ireland*, Vol 14, S. 128 (2007): 126-129.

² M. Kulikowski, "Nation versus Army: A Necessary Contrast?", *On Barbarian Identity Critical Approaches to Ethnicity in the Early Middle Ages*, ed. Andrew Gillett, (Brepols Publishers, 2002), 73.

³ Peter Heather, "Race, Migration and National Origins", *History, Memory and Public Life The Past in the Present*, ed. Anna Maerker-Simon Sleight-Adam Sutcliffe, (Routledge, 2018), s. 93.

⁴ Klasik Antik Çağ görüşüne bir tepki olarak 1970'li yıllarda Peter Brown tarafından sistemleştirilen Geç Antik Çağ paradigması, 476 yılında Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla Antik Çağ'ın bitirilmesi tezine karşı çıkmaktadır. Bu paradigmaya göre Roma İmparatorluğu'nun batı kısmının tarih sahnesinden silinmesi, bir çöküş olarak değerlendirilmemelidir. Aksine Batı Roma İmparatorluğu'nun toprakları üzerinde kurulan Germen Krallıklar, Roma mirasını devam ettirmişlerdir. Bu durum da Geç Antik Çağ tarihçilerinin çöküş paradigmasından ziyade dönüşüm fikrini benimsemeleriyle sonuçlanmıştır. Geç Antik Çağ oldukça uzun bir dönemi kapsamakla birlikte genel olarak MS 200 ilâ 800 yılları arasına tarihlendirilmektedir. Bunun yanında Geç Antik Çağ'ı 1000 yılına kadar götüren tarihçiler de bulunmaktadır. Geç Antik Çağ paradigması için bkz: Peter Brown, *Geç Antikçağ Dünyası*, çev. Turhan Kaçar, (Alfa Yayınları, 2017); Turhan Kaçar, "Geç Antikçağ Tartışmaları ve Bir Revizyon Önerisi Olarak Birinci Bin Yıl", *Cedrus*, (2018), 519-534; Turhan Kaçar, "Geç Antikçağ Nedir?", *Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve Çevresi*, ed. Celal Şimşek-Turhan Kaçar, (Ege Yayınları, 2018), 3-12.

⁵ Guy Halsall, "Movers and Shakers: the barbarians and the Fall of Rome", *Early Medieval Europe*, 8 (1), S. 132, (1999): 131-145; A. Gillet, "The fall of Rome and the retreat of European multiculturalism: A historical trope as a discourse of authority in

Heather, kendine özgü görüşleri nedeniyle şiddetli bir şekilde eleştiriye maruz bırakılmıştır. Büyük Germen göçlerine yeni ve romantik bir bakış açısıyla yaklaşması ve eski Germen milliyetçiliğini (volksch) yeniden canlandırması Heather'e getirilen en önemli eleştirilerden ikisidir.⁶ Özellikle milliyetçilik açısından şiddetli bir eleştiriye maruz kalan Heather, sağ tandanslı düşünceleri harekete geçirme suçuyla da karşı karşıya bırakılmıştır.⁷ Bunun yanında bazı tarihçiler, çok kültürlülüğün (multiculturalism) bir simgesi olan Geç Antik Çağ paradigmasını eleştirmesinden dolayı Heather'ı çok kültürlülüğün ilerlemesinin önünde büyük bir engel olarak tanımlamışlardır.⁸

Tüm eleştirilerin yanında Got tarihi üzerine çalışan en önemli bilim insanlarından biri olarak kabul edilen Heather, bu alanda oldukça fazla eser kaleme almıştır: *Goths and Romans 332-489*, *The Goths in the Fourth Century*, *The Goths and the Balkans A.D. 350-500*, *The Fall of the Roman Empire: A New History* eserleri ve daha pek çok araştırma, Heather tarafından literatüre kazandırılan çalışmalardır. Bu noktada 1996 yılında *The Goths* adıyla kaleme aldığı eser de 2012 yılında *Gotlar* adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.

Heather'in *The Goths* adıyla *The Peoples of Europe* serisinin bir parçası olarak Blackwell Publishing tarafından yayımlanan eseri, İngilizce literatürde *Gotlar* üzerine yazılmış oldukça başarılı bir eser olarak yorumlanmaktadır.⁹ Nitekim eserin yayımlanmasının üzerinden henüz bir yıl geçmişken 1997 yılında ikinci baskısını yapmıştır. Ancak eserin Türkçe çevirisi için aynı yorumu yapmak zordur. Aşağıda ele alınacağı üzere Türkçe çevirisi içerisinde pek çok hata bulunmaktadır. Heather'in *Gotlar* eseri üç bölümden müteşekkil olup ilk ortaya çıktığı dönemlerden 8. yüzyıla kadar geçen süreçte Got topluluklarının tarihini içermektedir. Heather, "Gotların İzinde" adını verdiği ve bu topluluğun kökenlerini incelediği ilk bölümde İordanes'ten hareketle Gotların anavatanının İskandinavya olabileceğini dile getirmiştir. Bununla birlikte İskandinavya'nın Gotların anavatanı olduğunu ispatlamanın zor olduğunu belirtmiş ve arkeolojik kalıntılardan hareketle Gotların ilk ortaya çıktıkları bölgenin Baltık Denizi kıyısında bulunan Vistula Nehri olabileceğini iddia etmiştir.¹⁰ Heather, Germenler üzerine araştırmalar yapan Kossina gibi araştırmacıların tezlerini de sorgulamış ve yaptığı tetkikler neticesinde Kossina'nın iddia ettiği gibi *Wielbark* ve *Cernjachov* arkeolojik kültürlerinin Gotlara ait olması hususunda çekincesini dile getirmiştir. Ona göre *Wielbark* kültürü birçok topluluğun etkisiyle oluşmuş karışık bir kültür olarak değerlendirilmelidir.¹¹ Bu bağlamda *Wielbark* arkeolojik alanının yekpare bir Got kültürünü yansıttığını söylemek zordur.

Vistula Nehri kıyılarında yaşayan Got toplulukları nüfus artışı, temel besin ihtiyaçlarının karşılanamaması gibi sebeplerden dolayı Avrupa'nın daha bereketli bölgelerine göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç sonucunda Dacia bölgesinin kuzey uçlarına kadar inen Gotlar ile Romalılar arasında ilk etkileşim gerçekleşmiştir. 3. yüzyılın ilk çeyreğinde Roma İmparatoru Decius'u öldürecek kadar güçlü bir topluluk olduklarını gösteren Gotlar, sonraki süreçte Karadeniz'e de açılarak bu bölgedeki Roma şehirlerini talan etmişlerdir. Her ne kadar Roma ile ilk karşılaşmaları hasmane bir ilişki içerisinde gerçekleşmiş olsa da Gotların zaman zaman Roma ordusunda görev aldıkları da bilinmektedir. Heather'a göre bu ilk dönem Gotlarının en belirgin özelliklerinden biri muhtelif kollar şeklinde dört bir yana yayılmaları ve birleşik bir Got Devleti oluşturmamalarıdır.¹²

Heather, 5. yüzyılda Ostrogotların ve Vizigotların da içinde bulunduğu on iki Got topluluğu olduğunu bildirmektedir.¹³ Ancak Got topluluklarının ayrımı konusuna ihtiyatlı bir şekilde yaklaşmak

public debate", *Cogent Arts & Humanities*, 4 (1): <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311983.2017.1390915> (02.03.2024)

⁶ M. Kulikowski, M. (2011), "Review: Peter Heather, *Empires and Barbarians: The Fall of Rome and the Birth of Europe*. New York: Oxford University Press, 2010", *The Journal of Interdisciplinary History*, 42 (2), S. 278, (2011): 277-279.

⁷ Guy Halsall, (2014), "Two Worlds Become One: A 'Counter-Intuitive' View of the Roman Empire and 'Germanic' Migration", *German History*, 32 (4), S. 518, (2014): 515-532.

⁸ Gillet, "The fall of Rome and the retreat of European multiculturalism: A historical trope as a discourse of authority in public debate."

⁹ B. Murdoch, B. (2004), "Gothic", *Early Germanic Literature and Culture*, ed. Brian Murdoch-Malcolm Read, (Camden House, 2004), 166.

¹⁰ Peter Heather, *Gotlar*, çev. Erkan Avcı, (Phoenix Yayınları, 2012), 60.

¹¹ Heather, *Gotlar*, 133.

¹² Heather, *Gotlar*, 78.

¹³ Heather, *Gotlar*, 92.

gerekir. Arkeolojik veriler bağlamında birbirinden ayrı ırk olan Hunların ve Gotların farklılıklarını dâhi belirlemek zorken Got kavimlerini birbirinden ayırma çalışması daha da dikkatli yaklaşılması gereken bir husustur. Bu açıdan arkeolojik materyallerin yorumlanması noktasında Heather da kendi eksikliğini dile getirmektedir.¹⁴ Bu dönemde Roma Devleti ile iş birliği yaparak ordu içerisinde görev alan Got topluluklarının da olduğu bilinmektedir. Eserde Romalılar tarafından orduda yer alan Gotların Perslere karşı görevlendirildiğinden bahsedilmektedir. Bu dönemde MS 224 yılından itibaren İran sahasında bulunan devletin adının Türk literatüründe "Sasani İmparatorluğu" şeklinde zikredildiğini ve en azından Türkçe çevirisinde Sasani lafzının kullanımının daha yerinde bir tercih olacağını belirtmek gerekir. İlk bölümde yapılan hatalardan biri de MS 9 yılında Teutoburg ormanlarında yok edilen Roma ordusuyla ilgilidir. Bu dönemde Roma ordusunda komutanlık yapan Publius Quinctilius Varus'un ismi eser içerisinde bir topluluk adını andıracak biçimde zikredilmiştir.¹⁵

Asya steplerinden çeşitli nedenlerle batıya doğru ilerleyen Hunlar tarafından gerçekleştirilen saldırılar, Avrupa tarihi açısından oldukça önemli bir dönüm noktası olmuştur. Hun topluluklarının batıya ilerleyişleri sırasında ilk mağlup ettikleri topluluk, İran kökenli bir kavim olarak kabul edilen Alanlardır. Sonraki süreçte Alanlarla komşu olan Got kavimleri de bu saldırılardan paylarına düşeni fazlasıyla almışlardır. Heather'e göre 4. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyinde kurulan altıya yakın Got Krallığı bu saldırılarla yıkılmıştır. Bu noktada Hun saldırısının Gotlar ve Romalılar üzerindeki etkisini eserinin ikinci bölümünde "Gotlar, Hunlar ve Romalılar" başlığını vererek inceleyen Heather, Hun saldırısının genel kanının aksine birdenbire olmadığını, belirli bir süre zarfında olgunlaşarak geliştiğini açıklamaktadır. Ammianus Marcellinus'tan yaptığı alıntıyla bu iddiasını sağlam bir temele oturtmaya çalışan Heather, Latince *diu* (belirli bir süre) zarfını delil göstererek Hun saldırılarının bir anda değil, belirli bir süreçte geliştiğini açıklamaktadır.¹⁶ Hun saldırıları sonucu oluşan istikrarsız dönemde yaşamlarını tehdit altında gören Got topluluklarının bir kısmı da batıya göç etmeye karar vermiş ve Roma İmparatorluğu'ndan yardım talep etmişlerdir. Özellikle Roma İmparatorluk sınırlarına daha yakın bir mevkiye, Tuna ve Dinyester nehirleri arasında konumlanmış bulunan Tervingi Gotları imparatorluktan yardım isteyen ilk Got topluluğu olarak görülmektedir. Sonrasında ise Tervingilerin doğu komşusu olan, Dinyester ve Dinyeper nehirleri arasındaki bölgede hüküm süren Greuthungi Gotları Roma İmparatorluğu'ndan yardım istemişlerdir.

Heather'e göre Hunlar ne Alanları ne de Got topluluklarını takip etmişlerdir. Bu noktada yazar, 395 yılında Hunların henüz Don ve Volga nehirleri civarına geldiğini söylemekte ve bu tarihte Hunların Tuna Nehri'nin sınırlarında bulunduğu iddia edilmesinin kaynakların yanlış yorumlanması olarak nitelendirmektedir.¹⁷ Hunlar yerlerinden ettikleri toplulukları takip etmeseler de 4. yüzyılın ortasından itibaren Karadeniz'in kuzeyinde bir domino etkisi yaratmışlardır. Mediolanumlu piskopos Ambrosius'un dile getirdiği üzere Hunlar Alanlara, Alanlar Gotlara, Gotlar da Taifali ve Sarmatlara saldırmışlardır.¹⁸ Bu etki, 376 yılında iki Got grubunun Roma sınırlarına dayanmasına sebep olmuştur.

Bölüm içerisinde Gotların tarihini anlamak açısından oldukça önem arz eden Iordanes'in *Getica* eserini eleştiren Heather, bu eserin Gotların ortaya çıkış anlatısı bağlamında doğru bilgiler içerdiğini kabul etse de göç dönemindeki Gotları ele aldığı tarih anlatısının yanlış olduğunu söylemektedir. Bu çerçevede Heather'e göre Iordanes'in Hun saldırılarıyla bölgede bulunan tüm Gotların, Hun hakimiyetine girdiği tezi yanlıştır. Nitekim bölgedeki Got topluluklarının dördü farklı tarihlerde Roma'ya sığınma talebinde bulunmuştur.¹⁹ Hun hakimiyeti altına giren Got toplulukları da Iordanes'in anlattığının aksine yekvücut bir Got topluluğundan ziyade ayrı ayrı nitelikler gösteren Got topluluklarıdır.

Batıya doğru göç ederek imparatorluktan sığınma talep eden Gotlar ve Romalılar arasında gerçekleşen en önemli temas 378 yılında gerçekleşen Hadrianopolis Savaşı'dır. Hunların saldırılarından kaçan Tervingilere sığınma izni veren imparatorluk, Greuthungileri ise sığınmadan mahrum bırakmıştır.

¹⁴ Heather, *Gotlar*, 43.

¹⁵ Heather, *Gotlar*, 60.

¹⁶ Heather, *Gotlar*, 155; Amm. Marc. 31.3.2: "Qui vi subitae procellae percussus, quamvis manere fundatus et stabilis diu conatus est, impendentium tamen diritatem augente vulgatus fama, magnorum discriminum metum voluntaria morte sedavit."

¹⁷ Heather, *Gotlar*, 158.

¹⁸ Amb. *Expositio Ev. Sec. Luc.* 10.10: "Chuni in Halanos, Halani in Gothos, Gothi in Taifalos et Sarmatae insurrexerunt ..."

¹⁹ Heather, *Gotlar*, 169.

Ancak zamanla imparatorluk görevlilerinin yürüttüğü hatalı politika, ağır bir bedel ödenmesine neden olmuş ve neticede imparator Valens'in de hayatını kaybettiği büyük bir bozgun yaşanmıştır. 378 yılında gerçekleşen Hadrianopolis Savaşı'nda Marcellinus tarafından Roma ordusunun üçte ikisinin kaybedildiği şeklinde bir bilgi aktarılmakta, bu da yaklaşık olarak 20 ilâ 25 bin arasında bir sayıya tekabül etmektedir. Heather'e göre bu sayı abartılıdır ve savaşta ancak 10 ilâ 15 bin Roma askeri yaşamını yitirmiştir.²⁰ Bu bölümde eserin çevirisinde önemli bir hata dikkati çekmektedir. Eserde 325 yılında Nicaea (İznik)'da yapılan ilk ekümenik konsilin akidelerinin dışında bırakılan görüş "Nicene olmayan" şeklinde verilmiştir.²¹ İznik Konsili inanç akidesi dışında bırakılan görüş ile ilgili Türkçe literatürde Ariusçuluk, Arianizm ya da Aryanizm gibi çeşitli tanımlamalar kullanılmaktadır. Her ne kadar eserde yapılan çeviri kitabın İngilizce aslına bağlı kalınmaya çalışıldığını gösterse de Türkçe okuyucu açısından bir muğlaklık oluşturmaktadır.

Hadrianopolis Savaşı sonrası, yaşamını yitiren Valens'in yerine Doğu Roma İmparatoru olarak atanan Theodosius, göreve geldikten sonra Gotlarla anlaşma yapma kararı almıştır. Bu anlaşma bağlamında Gotlara tarım yapmak ve hayatlarını idame ettirmek için toprak verilmiş, Gotlar da bunun karşılığında gerektiğinde Roma ordusunda görev almayı kabul etmişlerdir. Bu anlaşma doğrultusunda 393 yılında gasıp imparator olarak ortaya çıkan Eugenius'a karşı savaşan Theodosius'un ordusunda ön saflarda görev alan Gotlar ağır kayıplar vermişlerdir. Bu durum da Gotların Roma'ya karşı isyan etmesine sebep olmuştur. Roma İmparatorluğu, 406 yılında "barbarların" Ren geçişini, ilerleyişin lideri olan Radagaisus'u ele geçirip idam ederek kontrol altına alsada da Got lider Alaric'in 410 yılında Roma'yı ele geçirmesini engelleyememiştir. Sonraki süreçte 416 yılında anlaşma yapan Gotlar ve Romalılar birleşik bir orduyla İspanya'ya ilerleyerek bölgeyi ele geçirmişlerdir. Romalılar da bu müttefikliğin karşılığı olarak Gotlara bölgede toprak tahsis etmişlerdir. Böylece İspanya'da Vizigot Krallığı'nın tohumları atılmıştır. Heather'a göre Vizigotlar gibi bir diğer önemli Got kabilesi olan Ostrogotlar ise Amal Hanedanlığı'nın hâkimiyeti altında iki farklı Got grubu olan Pannonia ve Trakya Gotlarının birleşimiyle oluşmuştur.²² Ostrogotların da tıpkı Vizigotlar gibi en önemli isteği imparatorluk içerisinde güvenli şekilde yaşayabilecekleri bir arazinin kendilerine tahsis edilmesidir. Bu amaç çerçevesinde Bizans İmparatorluğu ile anlaşan Ostrogotlar İtalya'ya göç etmiş ve bölgede Ostrogot Krallığı'nı kurmuşlardır. Heather, Roma kültürünün özelliklerini en çok benimseyen Got krallığının İtalya'da kurulan Ostrogot Krallığı olduğunu iddia etmiştir.²³

Heather'in eserinde en dikkat çekici unsurlardan biri Kavimler Göçü neticesinde ortaya çıkan zor yaşam şartları nedeniyle Gotların birleşerek daha organize toplumlar oluşturdukları üzerine yapılan vurgudur. Bu bağlamda 4. yüzyıl sonu ile 5. yüzyıl başlarında genel olarak iki Got topluluğu ortaya çıkmıştır: Vizigotlar ve Ostrogotlar. Bununla birlikte Heather, Tervingilerin Vizigotların, Greuthungilerin ise Ostrogotların ataları olduğu iddiasına da karşı çıkmaktadır. Heather'e göre Kavimler Göçü öncesinde bölgede yer alan topluluklar, birçok farklı kavmin bir arada bulunduğu karışık ve düzensiz organizasyonlardır ve bir halktan ziyade ordu gibi hareket eden savaşçı birliklerden oluşmaktadır. Dahası bu toplulukların en büyük beklentisi de üzerlerinde yaşayıp tarım yapabilecekleri bir araziye sahip olmaktan ziyade yağma ve baskınlar yaparak altın ve yiyecek elde etmektir.²⁴ Bu durum Kavimler Göçü ile değişim göstermiştir. Düzensiz topluluklar oluşturan Got toplulukları, Kavimler Göçü ile vuku bulan karmaşık süreç içerisindeki tehditlere karşı kendilerini güvende hissetmek amacıyla daha düzenli topluluklara dönüşerek birleşmeye başlamışlardır. Böylece imparatorluktan talep edilen istekler de daha çok yerleşim odaklı olmuştur.

Bu bölümde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise Heather'in bir topluluğu Got olarak adlandırmasında yatan nedendir. Heather, Ostrogot ve Vizigotları Got kavminin birer unsuru olarak tanımlarken bu toplulukların seçkinlerinin hem kendileri hem de başkaları tarafından Got olarak tanımlanmasına dayandırmaktadır. Ancak bir topluluk içindeki azınlığa verilen adın tüm topluluğun kökenlerinin açıklanması bağlamında bir sıkıntı teşkil edeceği açıktır. Bu minvalde Heather, yüz bin

²⁰ Heather, *Gotlar*, 199.

²¹ Heather, *Gotlar*, 194.

²² Heather, *Gotlar*, 221.

²³ Heather, *Gotlar*, 314.

²⁴ Heather, *Gotlar*, 246.

kişilik bir grubun ancak dört ilâ beş bininin seçkinler sınıfında yer aldığını bildirmektedir.²⁵ Dolayısıyla bu kadar az sayıdaki seçkin nüfusun Got olarak adlandırılması tüm topluluğun tanımlanması açısından bir sorun yaratmaktadır. Bunun yanında Got olarak adlandırılan topluluklar içerisinde Hun, Alan gibi farklı "etnik" unsurların da yer aldığı bizzat Heather tarafından eserin muhtelif yerlerinde dile getirilmektedir. Bu bağlamda Heather'ın tutarsızlığa düştüğü görülmektedir.

Got kavimleri tarafından 5. yüzyılda Avrupa'nın muhtelif yerlerinde kurulan krallıklar, Got tarihi açısından oldukça önemlidir. Heather tarafından "Got Krallıkları" başlığı atılarak işlenen son bölümde yüzyıl içerisinde ve sonrasında kurulan Got krallıkları incelenmiştir. 4. yüzyıl içerisinde türlü badireler atlatan Gotlar, 378 yılındaki Hadrianopolis Savaşı'nda galip gelerek ve 410'da Roma'yı yağmalayarak güçlü bir topluluk olduklarını imparatorluğa ispatlamışlardır. Bunun neticesinde de imparatorluk bu topluluklara toprak tahsis etmek zorunda kalmıştır. Takip eden süreçte Gotların bir kısmı İspanya ve Güney Galya topraklarına yerleşmişlerdir. Çeşitli kavimler arasında paylaşılmaya çalışılan bölgede Romalı unsurlar da yer almıştır. Zamanla bu yerli Romalı unsurlar ile sonradan bölgeye gelen kavimler arasında ortak bir payda oluşturulmuştur. Heather'ın da üzerinde durduğu Sidonius Apollinaris gibi yerel Galyalı asillerin önderliğinde oluşturulan bu karma unsur eserin Türkçe çevirisinde "Galyalı-Romalı" olarak verilmiştir.²⁶ Bu melez kültür, bölgede bağımsız bir şekilde kurulan Got Krallıklarına da temel oluşturmuş ve bu krallıklar büyük ölçüde Roma mirasını benimsemişlerdir. Bu noktada bir süre sonra krallıkların oluşturduğu yazılı kanun metinleri ve bölgedeki asiller tarafından Roma tarzında inşa edilmeye çalışılan yapılar bu mirasın bir uzantısı olarak ele alınmıştır. Buradan hareketle eserin Türkçe çevirisi içerisinde geçen Galyalı-Romalı tabiri yanlış bir ifade olarak göze çarpmaktadır. Galya bölgesinde bulunan Romalı sakinler ile sonradan bölgeye gelen Germen kavimlerinin birleşiminin oluşturduğu kültürü tanımlamak için kullanılan genel tabir "Gallo-Roman"dır.²⁷

Bölüm içerisinde Arnaldo Momigliano tarafından ortaya atılan Boethius ve Symmachus'un Ostrogot yöneticilerle çatışmaya düşmesi sebebiyle idam edildikleri tezini sorgulayan Heather, Momigliano'ya karşı çıkarak bu iki devlet adamının Ostrogot yönetiminde görev aldığını bildirmektedir.²⁸ Heather'e göre Boethius'un idamındaki en önemli etken Romalı olması değil, Theodoricus öldükten sonra başa geçecek kral tartışmasında yanlış tarafta yer almasıdır.²⁹

Heather'e göre Got topluluklarının çoğu 6. yüzyılda ya İtalya'da Ostrogotların ya da İspanya'da Vizigotların hâkimiyeti altına girmiştir. Bunun yanında Pontus'ta yer alan Got toplulukları ise istisna teşkil etmişlerdir. Bu topluluklar büyük bir Got birliği kuramamakla birlikte 16. yüzyıla kadar bölgedeki varlıklarını sürdürmüşlerdir.³⁰

SONUÇ

Heather, *Gotlar* adlı eserinde 1888 yılında Henry Bradley'in bu konu üzerine yaptığı dönemden kendi dönemine kadar geçen süreçteki Got tarihi araştırmalarında değişen paradigmayı ele almayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Heather'ın eseri Germen tarihi araştırmaları noktasında kendisine önemli bir yer edinmiş ve büyük bir boşluğu doldurmuştur. Ancak eserin ilk İngilizce baskısının 1996 yılında yapıldığı ve Türkçeye 2012 yılında çevrildiği göz önüne alınacak olursa yeni araştırmalara ihtiyaç duyulduğu aşikârdır.

Gotlar eseri bu topluluğun ilk ortaya çıkışları, siyasi ve etnik oluşumları bağlamında oldukça öğretici içerikler sunmaktadır. Bunun yanında Gotların kültürel özelliklerinin yansıtılması hususunda yüzeysel kalmaktadır. Ayrıca Gotların dini mezhebi olan Ariusçuluk da eser içerisinde çok az ele alınan bir konudur. Kitap, Got tarihine ilgi duyan her türlü okuyucuya hitap etmektedir. Bu amacın gerçekleşmesi için de eserin muhtelif yerlerinde birçok resme ve haritaya yer verilmiştir. Heather, bir tarihçi olmanın getirdiği dezavantajla arkeolojik materyalin yorumlanması noktasında eksiklerinin bulunduğu farkındadır. Bu verileri yorumlarken de ihtiyatlı davranmaktadır. Buna rağmen eser

²⁵ Heather, *Gotlar*, 255.

²⁶ Heather, *Gotlar*, 279.

²⁷ Peter Heather, *The Goths*, (Blackwell Publishing, 1997), 183; J. Harries, "Sidonius Apollinaris", *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, ed. Oliver Nicholson, (Oxford University Press, 2018), 1379-1380.

²⁸ Heather, *Gotlar*, 352.

²⁹ Heather, *Gotlar*, 357.

³⁰ Heather, *Gotlar*, 365.

arkeolojik verilerin yorumlanmasında analitik içerikler barındırmakta, siyasi olayların ve Kavimler Göçü olgusunun ele alınması bağlamındaysa betimleyici unsurlar ihtiva etmektedir.

Eserin en güçlü yanı yazarın ele aldığı konunun önde gelen uzmanlarından birisi olmasıdır. Bu doğrultuda eserin oluşturulmasında Iordanes, Procopius, Ammianus Marcellinus, Zosimus, Valesianus Seçkileri gibi birçok dönem kaynağı kullanılmış ve bu kaynaklar eleştiri süzgecinden geçirilerek anlatıların doğruluğu sorgulanmıştır. Eserin en zayıf noktalarından birisi arkeolojik verilerin tam olarak açıklanamamasıdır. Bunun yanında Heather, *Gotlar* adlı eserini daha önce yazmış olduğu *Goths and Romans 332-489* adlı eserinin bir devamı niteliğinde olduğunu dile getirmektedir. Ancak *Gotlar* kitabının *Goths and Romans 332-489* adlı eserin birçok bölümüyle benzerlik taşıdığı ve literatüre yeni düşünceler katmaktan uzak olduğu görülmektedir.

Heather'a ait olan *Gotlar* eserinin Türkçe çevirisi, bu alanda oldukça zayıf olan Türkçe literatüre büyük bir katkı sağlamaktadır, ancak yukarıda ele alındığı üzere eserin Türkçe çevirisinde kavramsal olarak pek çok hata bulunmaktadır. Buna rağmen hem akademik hem de popüler okuyucuya yönelik olan eserin dilinin genel çerçevede anlaşılır olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Ambrosius, *Opera, Pars IV: Expositio Evangelii Secundum Lucan*, ed. Caroli Schenkl, Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinarum, 1902.

Ammianus Marcellinus, *Rerum Gestarum*, ed. John C. Rolfe: <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A2007.01.0081%3Abook%3D31%3Achapter%3D3%3Asection%3D2> (02.03.2024)

Modern Kaynaklar

Brown, P. *Geç Antikçağ Dünyası*, çev. Turhan Kaçar, Alfa Yayınları, 2017.

Gillet, A. "The fall of Rome and the retreat of European multiculturalism: A historical trope as a discourse of authority in public debate", *Cogent Arts & Humanities*, 4 (1), (2017): <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23311983.2017.1390915> (02.03.2024)

Halsall, G. "Movers and Shakers: the barbarians and the Fall of Rome", *Early Medieval Europe*, 8 (1), (1999): 131-145.

Halsall, G. (2014), "Two Worlds Become One: A 'Counter-Intuitive' View of the Roman Empire and 'Germanic' Migration", *German History*, 32 (4), (2014): 515-532.

Harries, J. "Sidonius Apollinaris", *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, ed. Oliver Nicholson, Oxford University Press, 2018.

Heather, Peter. *The Goths*, Blackwell Publishing, 1997.

Heather, Peter. *Gotlar*, çev. Erkan Avcı, Phoenix Yayınları, 2012.

Heather, Peter. "Race, Migration and National Origins", *History, Memory and Public Life The Past in the Present*, ed. Anna Maerker-Simon Sleight-Adam Sutcliffe, Routledge, 2018.

Humphries, M. "Review: Rome's Gothic Wars: From the Third Century to Alaric by M. Kulikowski", *Classics Ireland*, Vol 14, (2007): 126-129.

Kaçar, Turhan. "Geç Antikçağ Nedir?", *Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve Çevresi*, ed. Celal Şimşek-Turhan Kaçar, Ege Yayınları, (2018): 3-12.

Kaçar, Turhan. "Geç Antikçağ Tartışmaları ve Bir Revizyon Önerisi Olarak Birinci Bin Yıl", *Cedrus*, (2018): 519-534.

- Kulikowski, M. "Nation versus Army: A Necessary Contrast?", *On Barbarian Identity Critical Approaches to Ethnicity in the Early Middle Ages*, ed. Andrew Gillett, Brepols Publishers, (2002): 69-84.
- Kulikowski, M. "Review: Peter Heather, *Empires and Barbarians: The Fall of Rome and the Birth of Europe*. New York: Oxford University Press, 2010", *The Journal of Interdisciplinary History*, 42 (2), (2011): 277–279.
- Murdoch, B. "Gothic", *Early Germanic Literature and Culture*, ed. Brian Murdoch-Malcolm Read, Camden House, (2004): 149-170.